

С 82

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

СТОРЧОВА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.016:811.124(043.3)

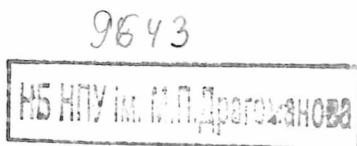
**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ
СИСТЕМИ ПЕРФЕКТА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (класичні мови)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2013

Дисертація є рукописом.

Робота виконана на кафедрі педагогіки, педагогіки вищої школи та управління навчальним закладом Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент

ШОВКОВИЙ В'ячеслав Миколайович,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри загального мовознавства та класичної філології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

ЧЕРНОВАТИЙ Леонід Миколайович,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
професор кафедри теорії та практики перекладу англійської мови;

кандидат філологічних наук,

МАКАР Інеса Степанівна,

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича,
доцент кафедри румунської та класичної філології.

Захист відбудеться 5 листопада 2013 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.07 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий « 1 » жовтня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор філологічних наук, доцент

Л.В. Кравець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Модернізація змісту освіти вищої школи в контексті компетентнісного підходу реалізується шляхом переорієнтації з накопичення нормативно визначених знань на результат, що полягає у розвитку здатності студентів застосовувати отриманий навчальний досвід у ситуаціях професійної діяльності.

Курс латинської мови у вищих навчальних закладах має загальнофілологічне пропедевтичне спрямування (Н. Кацман, В. Нікольський, Є. Скоробогата, С. Винничук, Г. Планк, R. Ball), забезпечує більш глибоке розуміння структури і системи сучасної європейської мови, що вивчається (О. Алтонен, О. Цивкунова, Д. Дроздова, Н. Кацман, М. Лапина, В. Шовковий, Ф. Екштейн, Г. Планк, Н. Cohen), є засобом навчання розумових дій (Л. Щерба, С. Гінтовт, Г. Планк, Ф. Екштейн), здійснює потужний виховний вплив (А. Хамурзова, О. Сутула, С. Кондратьєв), сприяє вдосконаленню умінь користуватися рідною мовою (Й. Кобів, В. Коленцова).

Теорія та практика навчання латинської мови має чималий досвід щодо визначення мети, змісту та підходів до її вивчення (Н. Кацман, В. Нікольський, В. Шовковий, А. Хамурзова, D. Carpenter); добору фонетичного, граматичного, лексико-фразеологічного матеріалу (В. Ярхо, Л. Звонська, Р. Оленич, В. Литвинов, П. Осипов); з'ясування принципів, методів, прийомів та форм організації навчання латинської мови (С. Гінтовт, Н. Кацман, В. Нікольський, П. Первов, Ф. Екштейн, Г. Планк, С. Кондратьєв, В. Шовковий, Н. Keipert, S. Morris, H. Nutting); характеру міжпредметних зв'язків латинської та англійської мов у навчальному процесі (Є. Скоробогата, О. Алтонен, О. Цивкунова).

Попри те, зміст, структура, методи та прийоми навчання латинської мови потребують суттєвого оновлення, адже методична система не зазнавала змін упродовж кількох останніх століть.

Сьогодні методика навчання латинської мови позбавлена граматичної рецепції мовного матеріалу через автоматизоване сприйняття граматики в тексті. виправлення ситуації потребує врахування новітнього досвіду методики навчання сучасних іноземних мов, центральною проблемою якої є формування комплексу навичок та вмій (Б. Лапідус, П. Гурвіч, С. Шатілов, І. Берман, В. Плахотнік, Н. Скляренко, Л. Черноватий).

Застосування зіставного, аналітико-перекладного та пареміологічного підходів, свідомозіставного, взаємозіставного та лексико(текстуально)-перекладного методів навчання латини без їх проєкції на розвиток рецептивних граматичних навичок не формує граматичну компетенцію майбутніх філологів, а, навпаки, знижує їх інтерес до предмета, що перетворює навчальний процес у «зазубрювання» та відтворення морфологічних парадигм, елементарне оперування мовними одиницями, неусвідомлене вивчення напам'ять латинських сентенцій та помилкове інтуїтивне сприйняття латиномовного тексту.

Система перфекта латинської мови концентрує в собі фонетичні, морфологічні та синтаксичні мовні явища, які реалізуються через синтетизм та аналітизм дієслівних словоформ, широку формально-структурну та функціонально-семантичну гаму темпоральної системи, їх високу частотність у латиномовних

текстах, а також високий компаративний потенціал. Це створює сприятливі умови для ефективного формування граматичної компетенції майбутніх філологів загалом, слугує основою формування автоматизованої операції.

Отже, **актуальність** дослідження «Методика навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови» зумовлена потребою у підготовці компетентних фахівців із глибоким філологічним мисленням, з ґрунтовним розумінням структури мови та мовних законів; необхідністю використання у процесі навчання латинської мови новітнього досвіду, набутого у галузі педагогіки, психології, психолінгвістики, методики навчання сучасних іноземних мов; уточнення місця та ролі латинської мови у вітчизняній системі навчання майбутніх філологів; внесення корективи до навчальних програм та матеріалів, які відповідатимуть меті та змісту навчання майбутніх філологів латинської мови; потребою дослідження аспектів навчання латини, пов'язаних із формуванням навичок автоматизованого сприйняття граматичного матеріалу; створення сучасної науково обґрунтованої методики навчання системи перфекта латинської мови, спрямованої на ефективне формування граматичної компетенції майбутній філологів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка як складова тематики кафедри загальної педагогіки, педагогіки вищої школи та управління навчальним закладом «Модернізація змісту, форм і методів викладання педагогічних дисциплін у контексті галузевих стандартів вищої школи (в умовах формування єдиного освітнього простору)» та кафедри німецької мови «Формування у студентів методичної компетенції вчителя іноземної мови». Тема дисертації затверджена вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 1 від 27 січня 2011 року) та рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації тем наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук (протокол № 7 від 25 вересня 2012 року).

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практичне розроблення на матеріалі системи перфекта методики формування у майбутніх філологів граматичної компетенції з латинської мови.

Відповідно до мети визначені такі **завдання дослідження**:

1) вказати місце та роль латинської мови у системі навчання майбутніх філологів на пряму підготовки 6.020303 Філологія. Мова (англійська) та література; скоригувати мету та зміст навчання майбутніх філологів граматики латинської мови на засадах компетентнісного підходу;

2) окреслити психологічні, педагогічні та методичні основи навчання граматики латинської мови;

3) дібрати фонетичні, морфологічні та синтаксичні форми системи перфекта латинської мови для навчання майбутніх філологів;

4) розробити методику презентації граматичного матеріалу часових форм системи перфекта латинської мови;

5) розробити етапи та методику формування граматичної компетенції на матеріалі часових форм системи перфекта латинської мови;

б) експериментально перевірити ефективність розробленої методики навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови;

7) виробити методичні рекомендації для організації навчання системи перфекта латини на факультетах іноземної філології університетів України.

Об'єкт дослідження – процес навчання латинської мови на факультетах іноземної філології університетів України.

Предмет дослідження – розроблення на матеріалі системи перфекта латинської мови методики формування граматичної компетенції майбутніх філологів.

Для розв'язання окреслених вище завдань застосовані такі **методи дослідження**: теоретичні (*критичний аналіз* теоретичної літератури для вивчення педагогічних, психологічних, методичних передумов навчання майбутніх філологів граматики латинської мови та виявлення актуальних проблем дослідження; *метод моделювання* для обґрунтування та розроблення методики навчання системи перфекта латинської мови, спрямованої на формування рецептивних граматичних навичок майбутніх філологів); емпіричні (*анкетування студентів* для виявлення пріоритетних цілей навчання латини, а також визначення їх ставлення до експериментальної програми навчання; *опитування фахівців* з класичної філології для виявлення недоліків методики навчання системи перфекта латинської мови та підтвердження доцільності організації процесу навчання за авторською методикою; *експериментальне навчання* для перевірки ефективності розробленої методики навчання системи перфекта латинської мови, спрямованої на формування рецептивних граматичних навичок); методи математичної статистики для статистичного опрацювання та інтерпретації результатів експерименту (коефіцієнт навченості, метод однофакторного дисперсійного аналізу).

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше в методиці навчання класичних мов науково обґрунтована та розроблена методика навчання граматики в аспекті формування рецептивних граматичних навичок; визначені критерії та одиниці добору мовних явищ системи перфекта, структуровані у навчальні одиниці; вказаний обсяг граматичних знань та рецептивних граматичних навичок, якими повинні оволодіти студенти для читання латиномовних текстів; розроблена методика презентації навчальних одиниць, а також комплекси вправ на етапах ознайомлення, тренування та вдосконалення, спрямованих на формування рецептивних граматичних навичок.

Практичне значення дослідження: розроблена та впроваджена в процес викладання латинської мови методика навчання системи перфекта латинської мови на факультетах іноземної філології університетів України; визначений перелік вимог до комплексу вправ для формування рецептивних граматичних навичок у майбутніх філологів; розроблені рекомендації з використання запропонованої методики навчання системи перфекта, спрямованої на формування граматичної компетенції майбутніх філологів. Результати дослідження можуть бути використані у створенні підручників та навчальних посібників для студентів, які вивчають латинську мову, зокрема лягли в основу навчального посібника «Латинська мова», рекомендованого Міністерством освіти і науки України [16, 17, 18, 19]. Висновки дослідження дали змогу проаналізувати та скоригувати навчальну та робочу

програми дисципліни «Латинська мова» для підготовки бакалавра за напрямом 6.020303 Філологія. Мова (англійська) та література.

Результати дослідження **впроваджені** у навчальний процес Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (акт впровадження від 05 лютого 2013 р.), Рівненського інституту слов'язнознавства Київського славистичного університету (акт впровадження від 12 лютого 2013 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (акт впровадження від 25 лютого 2013 р.), Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (акт впровадження від 28 лютого 2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі 16 праць, опубліковані за темою дисертації, написані одноосібно. У навчальному посібнику, виданому у співавторстві з Ж. Гуменюк, здобувач розробила заняття 7-12 (I част.) та 1-6 (II част.), запропонувала типологію вправ, дібрала тексти для читання, уклала латинсько-український словник.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертації апробовані на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, березень 2010), V Міжнародній науково-практичній конференції «Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах» (Львів, квітень 2012), XI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, травень 2012), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, листопад 2012) і звітних наукових конференціях викладачів, докторантів та аспірантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2009-2013), на наукових конференціях молодих учених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2009-2013).

Публікації. Результати дисертації опубліковані в 16 працях, з них 1 навчальний посібник (у співавторстві), 15 статей у збірниках наукових праць та матеріалів конференцій, 7 з яких фахові видання.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 283 сторінки. Основний текст дисертації викладений на 194 сторінках, список використаних джерел – на 25 і додатки – на 63 сторінках. Список використаних джерел налічує 256 найменувань, зокрема 46 іноземними мовами. Дисертація ілюстрована 21 таблицею та 9 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовані актуальність та доцільність дослідження, визначені об'єкт, предмет, мета, завдання, методи дослідження, розкрита наукова новизна роботи, її теоретичне та практичне значення, вказаний зв'язок дослідження з науковими програмами та планами, подані відомості про апробацію та впровадження результатів.

У першому розділі «Латинська мова у парадигмі сучасної освіти майбутніх філологів» розглянуто історико-лінгвістичний аспект формування та становлення англійської мови за посередництва латинської; визначено місце та роль латинської мови у системі навчання майбутніх філологів; виокремлено психолого-педагогічні основи навчання латини; визначено зміст, цілі та принципи навчання майбутніх філологів граматики латинської мови.

Аналіз теоретичних мовознавчих праць дав змогу окреслити пріоритетні напрями компаративного аспекту навчання латинської мови: вплив лексики, орфографії, словотвору, граматики латинської мови на розвиток англійської мови.

Досліджуючи парадигму освіти майбутніх філологів, вдалося виділити змістові компоненти дисципліни «Латинська мова» та схарактеризувати їх реалізацію в умовах компетентнісного підходу (див. рис. 1).

Психологічні основи навчання майбутніх філологів латинської мови ґрунтуються на таких мотиваційних особистісно-пізнавальних засадах: лінгвістичні потреби, інтелектуально-емоційна вибірковість до навчальної інформації, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення. Ефективна реалізація когнітивної стратегії рецептивного оволодіння граматичним матеріалом латинської мови відбувається на основі попереднього лінгвістичного досвіду студента через «переформатування» стереотипних уявлень, впровадження міжмовних та внутрішньомовних зіставлень, осмислене запам'ятовування навчального матеріалу, виконання усвідомленої дії на основі концепції поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізін), теорії діяльності (Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв) та стадій навчання пасивної граматики (Л. Щерба, І. Рахманов, Й. Берман). Успішність вивчення латинської мови філологом-першокурсником залежить від рівня шкільного засвоєння граматики рідної та англійської мови.

Навчальні функції дисципліни спрямовані на досягнення граматичних складників освітньої, практичної та розвивальної мети. *Граматичний складник освітньої мети* навчання майбутніх філологів полягає в опануванні граматичної системи латинської мови, її граматичних законів, фонетичних явищ із граматичним навантаженням, граматичних категорій, формально-структурних та функціонально-семантичних характеристик тощо. Граматичні знання латинської мови слугують основою для вивчення граматики сучасної англійської мови. *Граматичний складник практичної мети* спрямований на формування, удосконалення, закріплення рецептивних граматичних навичок та умінь читати латиномовний текст. *Граматичний складник розвивальної мети* передбачає розвиток когнітивної сфери майбутнього філолога через вивчення формально-логічної структури граматики латинської мови.

Поняття «граматична компетенція» як частина загальної професійної компетентності майбутніх філологів потрактована як компетенція у сфері рецептивного використання латинської граматики. Склад граматичної компетенції визначається граматичними знаннями, рецептивними граматичними навичками з їх інтегруванням в умінь читати латиномовний текст (див. рис. 2).

Рис. 1. Реалізація змістових компонентів навчальної дисципліни «Латинська мова» в умовах компетентнісного підходу

Рис. 2. Структура граматичної компетенції з латинської мови у парадигмі сучасної освіти майбутніх філологів

Рецептивна граматична навичка – це узагальнений автоматизований компонент мовленнєвої діяльності у читанні, що забезпечує правильну рецепцію латиномовного матеріалу шляхом вичленовування, упізнання, розрізнення, розуміння зовнішніх мовних знаків пасивної граматики.

Аналіз дидактичних засад формування граматичних знань з латинської мови дав змогу визначити провідні дидактичні принципи науковості, свідомості, наочності, наступності, систематичності та послідовності, принцип мотиваційного забезпечення навчального процесу (Я. Коменський, Л. Щерба, І. Лернер, П. Гурвіч). Зі спеціальних методичних принципів формування граматичних знань виділено принцип зіставного вивчення граматичних явищ, принцип опори на першу іноземну мову, принцип урахування рідної мови, лінійно-концентричний принцип, принцип історизму, принцип домінувальної ролі вправ (Г. Рогова, І. Бім, Ю. Пассов, Б. Лапідус).

У другому розділі «**Методичні засади навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови**» на основі визначених критеріїв було дібрано граматичний матеріал системи перфекта, розроблено методику презентації граматичного матеріалу системи перфекта, методику формування рецептивних граматичних навичок (часів системи перфекта), комплекси вправ етапу ознайомлення, етапу тренування та етапу вдосконалення, а також структуровано зміст навчального матеріалу системи перфекта латинської мови згідно з сучасними вимогами кредитно-модульної системи навчання у вищих навчальних закладах України.

Грамматичний матеріал до системи перфекта латинської мови добирався на основі функціонально-структурного підходу, за яким кожне граматичне явище вивчається у нерозривному зв'язку форми і змісту. Для добору граматичного матеріалу були використані критерії граматичної репрезентативності, професійно-практичної цінності та необхідності, словотвірної цінності, частотності, урахування рідної мови, опори на іноземну мову, ментальної специфічності. За цими характеристиками дібрано 151 кореневе дієслово, а також 104 латинські крилаті вислови, які містять граматичні форми системи перфекта.

За *критерієм граматичної репрезентативності* дібрано 55 дієслів, які відповідають кореневому та суфіксальному типам творення основи перфекта, дієсловом з повною та неповною парадигмою, відкладним, напіввідкладним, неправильним та недостатнім дієсловом. За *критерієм професійно-практичної цінності та необхідності* визначено обсяг матеріалу, який формує основу для розуміння граматичних законів та явищ системи перфекта, виявляє значущість мовних явищ системи перфекта для вивчення лексики та граматики англійської мови, розкриває значення лінгвістичного терміна. За цим критерієм було дібрано 73 дієслова. *Критерій словотвірної цінності* допоміг передбачити добір дієслів *ire, ferre, esse* як дієслів з найвищою словотвірною продуктивністю. За *критерієм частотності* дібрано найуживаніші латинські дієслова *agere, dicere, dare, facere, habere, posse, videre*. За *критерієм ментальної специфіки* було дібрано 13 дієслів, які виражають особливості мислення носіїв мови. *Критерій урахування рідної мови та критерій опори на іноземну мову* вплинули на методичну інтерпретацію

граматичних явищ часів системи перфекта (простий матеріал, середній за складністю та складний), що уможливило співвіднесення граматичних явищ системи перфекта латинської мови з дієслівними ознаками української та англійської мов на основі зіставлення особливостей реалізації їх граматичних категорій, значень та форм, а також фонетичних, морфологічних та синтаксичних моделей.

Ефективність презентації граматичного матеріалу системи перфекта забезпечено умовами візуалізації, стислості та доступності, інтенсивності та часової концентрації. Такі методичні прийоми, як *міжмовне зіставлення* формально-структурних та функціонально-семантичних ознак граматичних форм латинської та англійської мов, *алгоритмізування* та *схематизування* утворення особових та неособових словоформ, *трансформування* словоформи та речення, *інтегрування* іменних частин мови з формами системи перфекта, є основними прийомами первинного ознайомлення з граматичним матеріалом.

Навчальними одиницями системи перфекта було обрано тип творення основи перфекта та її фонетичні явища, фінітну синтетичну дієслівну форму, фінітну аналітичну дієслівну форму, граматичний омонім, інфінітну (синтетичну/аналітичну) дієслівну форму та синтаксичну конструкцію, функціонально-семантичний знак та міжмовний корелят.

Етапи формування рецептивних граматичних навичок (орієнтовно-підготовчої, стандартизувальної, варіативно-ситуативної, за С. Шатіловим), стадії засвоєння навчального матеріалу пасивної граматики, теорія діяльності та концепція поетапного формування розумових дій дали підстави визначити три етапи навчання системи перфекта: *етап ознайомлення*, *етап тренування*, *етап удосконалення з елементами репродуктивного мовлення* (див. рис. 3).

Основні механізми етапу ознайомлення з системою перфекта на рівні фонетики, морфології, синтаксису – заучування типів творення перфектних основ з опорою на «сигнальні дієслова», заучування відмінювання дієслівних форм на основі таблиць неповних парадигм, комбінованих парадигм із «нанизуванням» іменних частин мови, аналізу моделей простих поширених речень, неварійованого відтворення синтаксичних конструкцій на прикладах сентенцій.

Етап тренування, який поділяється на ізолювальний та акумулювальний блоки, спрямований на поетапне формування рецептивних граматичних навичок вичленювання, упізнавання та семантизації граматичних явищ системи перфекта на рівні словникової форми, словоформи та речення.

Ізолювальний блок передбачає формування навичок вичленювання типів перфектних основ, фінітних/інфінітних категоріальних формантів, упізнавання та розпізнавання дієслівних (омонімічних) форм з поетапною деталізацією часових, способових, станових, особових, числових категоріальних формантів у кожному типі творення перфектної основи.

Акумулювальний блок спрямований на формування навичок семантизації граматичних форм різних типів творення основ перфекта та синтаксичних конструкцій системи перфекта на основі граматичного аналізу.

Етап	Основна мета етапу	Види вправ
етап ознайомлення	<p>ФОРМУВАННЯ</p> <p>знання про властивості та ознаки мовних явищ системи перфекта</p>	<p>мовні (некомунікативні), усні/письмові, рецептивні, граматичні, механічні, неконтекстні, одно(дво)мовні, немовленнєві, тренувальні</p>
етап тренування	<p>ВИЧЛЕНОВУВАННЯ</p> <p>перфектні основи за типами творення</p>	<p>мовні (некомунікативні), усні/письмові, рецептивні, граматичні, механічні, неконтекстні, одномовні, немовленнєві, тренувальні</p>
	<p>визначені категоріальні форманти</p>	<p>мовні (некомунікативні), усні, рецептивні, граматичні, механічні, неконтекстні, одно(дво)мовні, немовленнєві, тренувальні</p>
	<p>УПІЗНАВАННЯ</p> <p>категоріальні форманти з поетапною деталізацією часових, способових, станових, особових та числових ознак</p>	<p>мовні (некомунікативні), усні, рецептивні, граматичні, механічні, неконтекстні з опорою/без опори на переклад, одно(дво)мовні, тримовні, немовленнєві, тренувальні</p>
	<p>СЕМАНТИЗАЦІЯ</p> <p>ізольовані граматичні форми зі згортанням тримовного діапазону; синтаксичні конструкції</p>	<p>мовні (некомунікативні), усні/письмові, рецептивні, граматичні, механічні, неконтекстні, дво(три)мовні, немовленнєві, тренувальні</p>
<p><i>етап аналітичного читання латиномовних текстів</i></p>		<p>рецептивні, граматичні, контекстні, двомовні, мовленнєві</p>
етап удосконалення	<p>ОПЕРУВАННЯ</p> <p>репродуктивне відтворення, зміна, прогнозування граматичних форм та структур</p>	<p>мовні (некомунікативні), усні/письмові, репродуктивні, граматичні, механічні, неконтекстні, одно(дво)мовні, немовленнєві, тренувальні</p>
<p><i>етап синтетичного читання латиномовних текстів</i></p>		<p>рецептивні, граматичні, контекстні, одномовні, мовленнєві (дотекстові, притекстові, післятекстові)</p>

Рис. 3. Етапи формування рецептивних граматичних навичок (часів системи перфекта)

Етап аналітичного читання латиномовного тексту з повним розумінням змісту спрямований на закріплення граматичних знань та рецептивних граматичних навичок, набутих на етапах вичленовування, упізнання, семантизації на основі структурного та лінійного аналізу.

Етап удосконалення із елементами репродуктивного мовлення передбачає оперування навчальними одиницями шляхом імітації, трансформації граматичної форми, прогнозування (коригування, розмежування, підставлення, поширення речень). Етап синтетичного читання латиномовного тексту розглядається як результат максимального згортання аналітичних операцій шляхом виконання дотекстових, притекстових та післятекстових вправ.

Навчальний матеріал з досліджуваної теми вміщений в один змістовий модуль, який має 20 годин аудиторних занять та 30 годин самостійної роботи, що достатньо для реалізації всіх психолого-педагогічних складових циклу засвоєння знань та формування граматичної компетенції студентів шляхом автоматизації граматичних операцій.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови**» означено об'єкти контролю, розроблено критерії та норми оцінювання граматичних знань та навичок студентів; описано організацію та проведення експерименту: сформульовано гіпотезу, мету, завдання, розроблено експериментальні матеріали та структуру експерименту; проаналізовано отримані результати, а також запропоновано методичні рекомендації для впровадження у навчальний процес методики навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови.

Для оцінки граматичної компетенції використовувалися якісні показники знань, навичок та умінь, які визначалися критеріями усвідомлення змісту граматичного явища, точності розуміння, граматичної правильності, а також кількісні показники, які визначалися критеріями диференційної здатності та швидкості. Для перевірки якості перекладу застосовано критерій семантичної ідентифікації мовного явища та критерій правильності передавання конструкцій.

Об'єктами контролю є *знання* типів творення перфектних основ, словникової форми, фонетичних змін, граматичних ознак часових форм системи перфекта, функціональної семантики дієслівних форм системи перфекта; *навички* виділяти основи перфекта, розпізнавати та визначати граматичні ознаки часових форм, відрізняти граматичні форми системи перфекта від граматичних форм системи інфекта, визначати значення граматичних форм, семантизувати граматичні форми системи перфекта у реченні (без попереднього граматичного аналізу); *уміння* аналітично читати латиномовний текст та синтетично читати латиномовний текст, проводити міжмовні зіставлення, розмежовувати форму та зміст граматичних явищ.

Теоретичні положення авторської методики стали основою для розроблення *гіпотези експерименту*: методика навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови за умов лінійно-концентричного навчання мовних явищ у розділах фонетики, морфології, синтаксису, а також за етапами вичленовування, упізнання, семантизації, оперування у формуванні рецептивних граматичних навичок з їх інтеграцією в уміння читати латиномовний текст та проведення зіставлень мовних

явищ з англомовними еквівалентами – ефективна для формування і розвитку граматичної компетенції майбутніх філологів.

Неварійовані умови – це склад навчальних груп, кількість годин, навчальний матеріал та поетапність його вивчення, об'єкти контролю та критерії їх оцінки, нульовий вихідний рівень знань.

Варійована умова – укрупнене (ЕГ 1, 2) та роздрібнене (ЕГ 3, 4) навчання. Укрупнене навчання передбачає вивчення системи перфекта паралельно з іншими граматичними темами, виконання комплексу вправ та проведення міжмовних зіставлень після цілісного теоретичного опрацювання усієї теми. Роздрібнене навчання здійснюється ізольовано від інших граматичних тем, виконання комплексу вправ та проведення міжмовних зіставлень відбувається після теоретичного вивчення кожної окремої мікротеми.

Ефективність розробленої методики перевірялася шляхом природного горизонтального відкритого експерименту, який полягав у визначенні об'єктів навчання, критеріїв та норм оцінювання граматичних знань та навичок майбутніх філологів, в організації та проведенні експериментального навчання, а також у формуванні методичних рекомендацій з впровадження у навчальний процес авторської методики. В експерименті взяло участь 96 студентів факультету іноземної філології: 48 студентів КГ та 48 студентів ЕГ.

Студенти КГ не вивчали систему перфекта за пропонованою методикою. Кожна тема розглядалася ізольовано без зіставлення з англійською мовою. Комплекс вправ не був спрямований на формування рецептивних граматичних навичок. Практичний компонент був реалізований на засадах традиційної тріади: «прочитайте – виконайте граматичний аналіз – перекладіть».

Студенти ЕГ вивчали навчальні одиниці системи перфекта за авторською методикою, спрямованою на формування рецептивних граматичних навичок за етапами вичленування, упізнання, семантизації, оперування, які удосконалювалися та закріплювалися етапами аналітичного та синтетичного читання латиномовних текстів, а також міжмовними латинсько-англійськими зіставленнями.

Розроблені комплекси вправ усіх етапів сприяють підвищенню рівня теоретичних знань про типи творення перфектних основ, категоріальні (особові, неособові) показники, функціональну семантику часів системи перфекта, а також позитивно позначаються на ступені автоматизованої операції у визначенні типів перфектної основи, розпізнавання та визначення граматичних ознак системи перфекта, їх значення тощо. Вправи на латинсько-англійські зіставлення шляхом розмежування форми та змісту граматичних явищ сприяють розвитку міжмовної мобільності майбутнього філолога.

Післяекспериментальний зріз базувався на порівнянні результатів навчання студентів КГ та студентів ЕГ. Для визначення вірогідності результатів експерименту та перевірки гіпотези дослідження був використаний метод однофакторного дисперсійного аналізу. Після зіставлення результатів передекспериментального зрізу КГ та післяекспериментального зрізу ЕГ виявилось, що у студентів ЕГ значно

зріс рівень граматичної компетенції. Середній показник коефіцієнта навченості у КГ склав 0,57, натомість в ЕГ він досяг 0,72.

Метод однофакторного дисперсійного аналізу показав, що у студентів ЕГ 1, 2, які вивчали систему часів перфекта латинської мови укрупнено, рівень сформованості знань, навичок та вмій виявився вищим, ніж у студентів ЕГ 3, 4, які вивчали цей граматичний матеріал роздрібно. У студентів, які вивчали часи системи перфекта паралельно з іншими граматичними темами (іменними та службовими частинами мови), виконували комплекси вправ після цілісного теоретичного вивчення усієї теми (відразу кількох мікротем) та проводили міжмовні зіставлення після вивчення усієї теми, середній коефіцієнт навченості виявився на 0,06 вищим, ніж у студентів, які вивчали часи системи перфекта окремо від інших граматичних тем (іменних та службових частин мови), виконували комплекси вправ після теоретичного вивчення кожної мікротемати та проводили міжмовні зіставлення після вивчення кожної мікротемати.

Результати проведеного експерименту підтвердили вихідну гіпотезу та засвідчили ефективність розробленої методики.

ВИСНОВКИ

У дисертації науково розроблено та впроваджено в практику методику навчання майбутніх філологів (напрямок підготовки *6.020303 Філологія. Мова англійська та література*) системи перфекта латинської мови.

Теоретичний, практичний та компаративний компоненти змісту навчання латинської мови на факультетах іноземної філології університетів України презентують її як теоретико-практичну навчальну дисципліну, що демонструє загальномовознавчі закономірності, виявляє компаративні мовні властивості, розвиває операційні дії студента, систематизує набуті знання, а також є основою для формування лінгвістичної, мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій майбутніх філологів.

Вивчення латинської мови майбутніми філологами в умовах рецептивного білінгвізму дає можливість визначити мету та зміст навчання, які спрямовані на оптимізацію процесу вивчення першої іноземної мови (англійської), формування філологічного мислення у студентів, розвиток їхнього лінгвістичного світогляду та міжмовної мобільності, формування єдиного виду мовленнєвої діяльності – читання латиномовного тексту.

Аналіз наукових праць, програм, підручників, навчальних посібників з латинської мови, анкетування, опитування фахівців, результати експерименту виявили, що її освітня мета полягає в опануванні мовними теоретичними та соціокультурними знаннями. Практична мета спрямована на читання латиномовного тексту шляхом формування читацьких, соціокультурних та перекладацьких умінь. Розвивальна мета сприяє розвитку когнітивної сфери студента, а також формує його професійні якості, які визначаються знанням мови, високою методичною кваліфікацією, умінням авторитетно впливати на учнів.

Зміст навчання граматики латинської мови майбутніх філологів напряму підготовки *6.020303 Філологія. Мова англійська та література* визначається комплексом теоретичних граматичних знань, рецептивних граматичних навичок та їх інтегруванням в уміння читати.

Орієнтовно-мотиваційний та змістово-процесуальний компоненти змісту навчання латинської мови визначаються особистісними пізнавальними мотивами та інтересами майбутніх філологів, зумовленими лінгвістичними потребами, а також інтелектуально-емоційною вибірковістю до навчальної інформації. Опора на попередній лінгвістичний досвід, міжмовні та внутрішньомовні зіставлення, виконання осмисленої мовної операції сприяють ефективній реалізації когнітивної стратегії у рецепції граматичного латиномовного матеріалу.

Джерелом добору граматичного матеріалу системи перфекта слугують підручники з граматики латинської мови, синхронно-порівняльні дослідження латинської та англійської мов, діахронні дослідження, оригінальні та адаптовані тексти, латинсько-українські словники. Одиницями добору граматичного матеріалу є граматична основа, граматична форма, граматична категорія, граматичне значення, синтаксичне значення, синтаксична конструкція та лінгвістичний термін.

На основі дібраного та методично інтерпретованого навчального матеріалу у межах пасивної граматики було визначено обсяг граматичних знань та рецептивних граматичних навичок, якими повинні оволодіти студенти, вивчаючи систему перфекта латинської мови.

Обсяг граматичних знань системи перфекта латини визначається історичним аспектом розвитку аспектуальності форм та основ, граматичними категоріями, типами творення перфектних основ, парадигмами активних/пасивних синтетичних/аналітичних дієслівних форм дійсного та умовного способів, функціональною семантикою часів системи перфекта, синтаксичними інфінітивними зворотами тощо. Дібраний граматичний матеріал системи перфекта дозволив визначити перелік граматичних навичок: вичленовування граматичних перфектних ознак, розпізнавання та упізнавання граматичних форм у реченні, утворення граматичних форм та відтворення їх парадигми, аналізу граматичних форм, встановлення початкової форми дієслова та пошуку її у словнику, визначення семантики абсолютних та відносних граматичних форм, наголошування граматичних форм при їх змінюванні, розпізнавання та встановлення семантики синтаксичних конструкцій із формами системи перфекта, перекладу речень з граматичним формами, пошуку еквівалентів та аналогів граматичних форм в українській та англійській мовах. Рецептивні граматичні навички акумулює аналітичне та синтетичне читання латиномовного тексту.

Латинсько-англійські зіставлення шляхом розмежування форми та змісту мовних явищ обох мов сприяють усвідомленню видо-часової опозиції дієслівних форм, ступеня аналітизму пасивних форм, системи граматичних категорій, формально-структурної та функціонально-часової семантики індикативних та неіндикативних граматичних форм, інфінітивів та інфінітивних синтаксичних конструкцій тощо.

Презентаційний етап спрямований на первинне ознайомлення майбутніх філологів із сімома навчальними одиницями системи перфекта. Ефективність презентації визначається умовами візуалізації, стислості та доступності, інтенсифікації навчального процесу, часової концентрації. Особливості презентаційного етапу полягають у представленні переструктурованого навчального матеріалу системи перфекта на рівні фонетики, морфології, синтаксису. Залучення на цьому етапі навчального матеріалу про іменні частини мови, сприяє не лише інтенсифікації вивчення курсу «Латинська мова», але й ефективно позначається на формуванні навички визначати семантику латиномовного матеріалу.

Формування рецептивних граматичних навичок на матеріалі системи перфекта відбувається шляхом виленювання граматичної ознаки системи перфекта, упізнання та семантизації граматичної форми системи перфекта, оперування граматичною формою системи перфекта.

Навчання системи перфекта здійснюється у три етапи: ознайомлення, тренування та вдосконалення із елементами репродуктивного мовлення. Тренувальний етап та етап удосконалення супроводжуються аналітичним та синтетичним читанням латиномовних текстів.

Тренувальний етап спрямований на деталізацію типів творення перфектних основ, поетапність виленювання широкої парадигми категоріальних формантів системи перфекта, впізнання граматичних форм системи перфекта – словникової форми, словоформи та речення, на формування навичок визначати значення граматичних форм та синтаксичних конструкцій системи перфекта за умов комбінування типів творення перфектних основ на рівні словоформи та речення.

Зміцнення граматичних навичок шляхом імітації, конструювання, трансформації, прогнозування мовних одиниць системи перфекта були реалізовані у межах етапу вдосконалення.

Перевірка ефективності розробленої методики навчання системи перфекта передбачала спостереження за формуванням граматичних знань та рецептивних граматичних навичок на матеріалі мовних явищ системи перфекта, удосконалення умінь аналітично та синтетично читати латиномовні тексти, а також проводити міжмовні зіставлення. У процесі проведення природного горизонтального відкритого експерименту з'ясувалося, що розроблена методика поетапності формування рецептивних граматичних навичок на етапах ознайомлення, тренування, вдосконалення та читання латиномовного тексту позитивно впливає на формування граматичної компетенції майбутнього філолога.

На основі методу однофакторного дисперсійного аналізу було виявлено, що рівень граматичних знань та навичок студентів ЕГ значно вищий, ніж рівень студентів КГ; у студентів ЕГ сформувалися відносно стійкі граматичні навички, які позитивно вплинули на якість та швидкість аналітичного та синтетичного читання текстів; усі граматичні навички студентів відносно стійкі та стабільні; сформованість граматичних навичок дала можливість ефективніше використовувати латинську мову для зіставлення з англійською.

За результатами варійованої умови експерименту укрупнене навчання з формування граматичної компетенції майбутніх філологів виявилось ефективнішим

за роздрібнене навчання (середній коефіцієнт навченості студентів ЕГ 1, 2 вищий на 0,06, ніж студентів ЕГ 3, 4).

Розроблена методика дала можливість *на першому етапі (вичленовування)* сформувати відносно стійкі рецептивні граматичні навички визначення типу творення перфектною основи та її категоріальних формантів, відтворення морфологічної парадигми, встановлення початкової форми дієслова та пошуку її у словнику, наголошування граматичної форми під час її відмінювання. *На другому етапі (упізнання)* були розроблені автоматизовані дії з розпізнавання та упізнання граматичної форми поза контекстом та у контексті, розрізнення граматичних форм системи перфекта від граматичних форм системи інфекта, розпізнавання та упізнання омонімічних форм та синтаксичних конструкцій, знаходження еквівалентів латинської морфологічної форми, синтаксичних конструкцій у сучасній англійській мові. *Третій етап (семантизація)* сприяв формуванню таких рецептивних граматичних навичок, як аналіз граматичної форми системи перфекта, визначення семантики часо-способової форми системи перфекта, встановлення об'єктивної модальності речення, семантики синтаксичної конструкції із формою системи перфекта, переклад речення з граматичною формою системи перфекта, виявлення граматичних зв'язків слів у реченні, правильне віднайдення еквівалента граматичної форми системи перфекта у реченні. *На четвертому етапі (оперування)* удосконалювалися сформовані навички шляхом оперування мовними явищами системи перфекта, яке полягало в утворенні, імітації, конструюванні, трансформації та прогнозуванні граматичних форм системи перфекта. Послідовне формування рецептивних граматичних навичок за етапами вичленовування, упізнання, семантизації та оперування сприяло їх ефективній автоматизації.

Експериментальні дані проведеного дослідження дозволили виявити такі закономірності: що ґрунтовніші знання студентів про типи творення перфектних основ, то швидше вони встановлюють початкову форму дієслова та знаходять її у словнику; що глибші знання про конструювальні елементи синтетичних та аналітичних дієслівних форм системи перфекта, то швидша і точніша їх семантизація; що вищий рівень автоматизованості, стійкості, гнучкості рецептивних граматичних навичок, то вищий рівень аналітичного та синтетичного читання латиномовного тексту, який визначає якість та швидкість процесу читання.

Студенти ЕГ співвідносять латинсько-англійські речення на основі первинного граматичного значення та вторинного лексичного значення, а не навпаки, що свідчить про їх вміння розмежовувати форму та зміст граматичного явища.

Залучення ресурсів латинської мови у компаративному аспекті допомогло майбутнім філологам сформуванню класифікаційні, дослідницькі, компаративні та диференційні вміння: студенти аналізують словниковий склад англійської мови латинського походження, пояснюють її нерегулярну орфографію, спричинену впливом латини, визначають латинські словотвірні елементи у словах як латинського, так і власне англійського походження. Цілісне розуміння системи перфекта латинської мови дало змогу студентам визначити спільні та відмінні риси граматики латинської та англійської мов: майбутні філологи чітко розмежовують ступінь аналітизму та синтетизму англійської мови, аналізують універсальні

фонетичні закономірності граматичного значення, визначають формально-структурні та функціонально-семантичні риси системи перфекта англійської мови.

Читати латиномовний текст можна навчитися лише на основі сформованих міцних рецептивних граматичних навичок. Рівень автоматизації навички визначає рівень читання тексту.

Запропоновані методичні рекомендації для ефективного впровадження методики навчання системи перфекта латини у навчальний процес полягають у дотриманні умов поетапності формування навичок з вичленовування, упізнання, семантизації та оперування, ретельній послідовності виконання вправ на етапах ознайомлення, тренування, удосконалення, використанні таблиць, схем, комбінованих парадигматичних вправ для інтенсифікації курсу латини, розумінні мовних явищ у системі перфекта та оперування ними на рівні словникової форми, словоформи, речення, а також у дотриманні відповідного обсягу вправ (вправи на матеріалі словникових форм та словоформ містять не менше 20-ти одиниць, а вправи на матеріалі речень – не менше 10-ти);

Відповідно до мети навчання майбутніх філологів латинської мови комплекс вправ повинен відповідати таким вимогам: обов'язковій деталізації словоформ системи перфекта та цілісному розумінню, використанню компаративного та ілюстративного потенціалу системи перфекта, обов'язковій семантизації на основі структурного та лінійного аналізів. Основним правилом добору матеріалу для вправ є його граматична, лексична та культурологічна презентативність. Використання латинських афоризмів (сентенцій, крилатих висловів, прислів'їв, приказок) є обов'язковою умовою змісту вправ.

Отримані наукові висновки та практичні методичні рекомендації мають важливе значення для фахового становлення майбутніх філологів. Вони знайдуть застосування у новому підручнику з латинської мови, орієнтованому на поетапне формування рецептивних граматичних навичок з їх акумуляцією у читанні латиномовного тексту. Перспективним є подальше розроблення методики поетапності формування рецептивних граматичних навичок у навчанні майбутніх філологів граматики загалом, а також для студентів інших напрямів підготовки.

Основні положення та результати дослідження висвітлено в таких публікаціях:

1. Сторчова Т. В. Інтерактивне навчання як один із засобів формування лінгвістичної компетенції студентів-германістів у межах курсу латинської мови / Т. В. Сторчова // Збірник наукових праць. Серія: „Педагогічні та психологічні науки” / Хмельницька національна академія державної прикордонної служби України. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2011. – № 59. – С. 59–62.
2. Сторчова Т. В. Розвиток системи вмінь і навичок студентів-германістів засобами латинської мови / Т. В. Сторчова // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – Львів : ЛДУБЖ, 2011. – № 5, ч. 2. – С. 236–241.

3. Сторчова Т. В. Латинська мова як складова професійної освіти філологів-германістів / Т. В. Сторчова // Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка, 2011. – Вип. 8. – С. 267–272.
4. Сторчова Т. В. Методичні основи навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови / Т. В. Сторчова // Вища освіта України: збірник наукових праць. – К. : Гнозис, 2012. – Додаток І : тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – Т. 4 (37). – С. 457–465.
5. Сторчова Т. В. Методика презентації граматичного матеріалу часів системи перфекта латинської мови студентам-германістам / Т. В. Сторчова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : збірник наукових праць. – К., Вінниця : Планер, 2012. – Вип. 33. – С. 508–511.
6. Сторчова Т. В. Психологічний аспект викладання латини студентам-германістам / Т. В. Сторчова // Педагогічна освіта: теорія і практика збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка, 2012. – Вип. 10. – С. 165–171.
7. Сторчевая Т. В. Система перфекта латинского языка как компонент грамматической компетенции будущих филологов / Т. В. Сторчевая // «Веснік Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта» : навукова-практычны часопіс. – Віцебск : Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава, 2013. – № 2 (74). – С. 100–104.
8. Сторчова Т. В. Самостійна пізнавальна діяльність у вивченні латинської мови / Т. В. Сторчова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів (11-12 бер. 2009 р.) : вип. 8, у 5 т. – Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. Івана Огієнка, 2009. – Т.3. – С. 121–122.
9. Сторчова Т. В. Інтегративний потенціал курсу «Латинська мова» у професійній та науково-предметній підготовці студентів-германістів / Т. В. Сторчова // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки. – Кіровоград : КДПУ імені Володимира Винниченка, 2010. – Вип. 89 (2). – С. 338–342.
10. Сторчова Т. В. Інтегрований курс фонетики латинської мови в підготовці англійського філолога / Т. В. Сторчова // Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка, 2010. – Вип. 4. – С. 174–179.
11. Сторчова Т. В. Відбір мовного матеріалу з латинської мови для навчання студентів-германістів за інтегративним курсом / Т. В. Сторчова // Збірник

- наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка, 2010. – Вип. 2. – С. 108–110.
12. Сторчова Т. В. Компетентнісний підхід до формування змісту філологічної освіти студентів-германістів засобами латинської мови / Т. В. Сторчова // Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка, 2011. – Вип. 3. – С. 209–210.
13. Сторчова Т. В. Лінгвістична термінологія в межах інтегративного курсу латинської мови у процесі підготовки студентів-германістів / Т. В. Сторчова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів (16-17 бер. 2011 р.) : вип. 10, у 5 т. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка. – Т.3. – С. 112–113.
14. Сторчова Т. В. Формування навичок вичленовування граматичної ознаки у навчальній системі перфекта латинської мови / Т. В. Сторчова // Матеріали І регіональної наук.-практ. конф. (20 вер. 2012 р.) / [редкол.: Т. М. Петрова, П. Л. Шулик, А. І. Миколайчук]. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка, 2012. – С. 35–38.
15. Сторчова Т. В. Латинський словесний наголос та особливості акцентуації деяких сучасних германських мов / Т. В. Сторчова // Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : КПНУ імені Івана Огієнка. – 2009. – Вип. 1. – С. 94–95.

Навчальні посібники

16. Латинська мова : навч. посіб. [для студ. гуманіт. ф-тів вищ. навч. закл.] / Ж. Г. Гуменюк, Т. В. Сторчова. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2009. – 340 с.
17. Латинська мова : навч. посіб. [для студ. гуманіт. ф-тів вищ. навч. закл.] / Ж. Г. Гуменюк, Т. В. Сторчова. – Вид. 2-ге, переробл. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2010. – 340 с.
18. Латинська мова : навч. посіб. [для студ. гуманіт. ф-тів вищ. навч. закл.] / Ж. Г. Гуменюк, Т. В. Сторчова. – Вид. 3-тє, переробл. – К. : Кондор, 2011. – 340 с.
19. Латинська мова : навч. посіб. [для студ. гуманіт. ф-тів вищ. навч. закл.] / Ж. Г. Гуменюк, Т. В. Сторчова. – Вид. 4-тє, переробл. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 328 с.

АНОТАЦІЇ

Сторчова Т. В. Методика навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (класичні мови). – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2013.

Дисертація окреслює проблему формування рецептивних граматичних навичок етапів вичленовування, упізнавання та семантизації мовних явищ часів системи перфекта латинської мови, теоретичні педагогічні, психологічні та методичні передумови формування граматичної компетенції майбутніх філологів з латинської мови.

На основі функціонально-структурного підходу дібраний граматичний матеріал системи перфекта латинської мови, розроблена методика формування рецептивних граматичних навичок за етапами ознайомлення (орієнтування), тренування (вичленовування, упізнавання, семантизація), вдосконалення (імітація, конструювання), проілюстрована комплексом вправ.

Експериментальна робота підтвердила висунуту гіпотезу про те, що лінійно-концентричне навчання майбутніх філологів системи перфекта з поетапністю дій у формуванні рецептивних граматичних навичок сприятиме підвищенню рівня граматичної компетенції студентів, а також уможливила появу методичних рекомендацій.

Ключові слова: навчальні одиниці системи перфекта, граматичні знання, рецептивні граматичні навички, граматична компетенція, комплекс вправ, аналітичне та синтетичне читання латиномовного тексту, латинсько-англійські міжмовні зіставлення.

Сторчевая Т. В. Методика обучения будущих филологов системы перфекта латинского языка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (классические языки). – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2013.

В диссертации теоретически обоснована и практически разработана методика овладения системой перфекта латинского языка будущими филологами.

В результате исследования состава грамматической компетенции по латинскому языку как части общей профессиональной компетентности будущих филологов сделан вывод о том, что формирование грамматической компетенции должно быть обусловлено реализацией теоретического, практического и компаративного компонентов содержания учебной дисциплины «Латинский язык». Грамматическая компетенция определяется грамматическими знаниями и рецептивными грамматическими навыками.

На основе анализа и обобщения дидактических и методических принципов формирования грамматической компетенции был сделан вывод о том, что

эффективному обучению грамматике латинского языка способствует реализация таких дидактических и методических принципов: принцип научности, сознания, преемственности, систематичности и последовательности, мотивационного обеспечения процесса обучения, а также принцип сопоставительного обучения грамматических явлений, принцип опоры на первый иностранный язык, принцип учета родного языка, линейно-концентрический принцип, принцип историзма, принцип доминирующей роли упражнений.

В рамках исследования, исходя из функционально-структурного подхода, а также критериев грамматической репрезентативности, профессионально-практической ценности и необходимости, словообразовательной ценности, частотности, учета родного языка, опоры на иностранный язык, ментальной специфики произведен отбор грамматических явлений системы перфекта латинского языка, которые были структурированы в единицы обучения. Среди них: тип образования основы перфекта, финитная синтетическая глагольная форма, финитная аналитическая глагольная форма, грамматический омоним, инфинитная глагольная форма и синтаксическая конструкция, функционально-семантический знак, а также межъязыковой коррелят.

Согласно этапам формирования грамматических навыков, этапам обучения пассивной грамматики, а также теории поэтапного формирования умственных действий было определено три этапа обучения системы перфекта: этап презентации, этап тренировки, этап усовершенствования с элементами репродукции.

Эффективность презентации как этапа формирования знаний и первичных умений определяется условиями визуализации, краткости и доступности, интенсивности, временной концентрации. В качестве основных методических приемов были определены межъязыковые сопоставления, алгоритмизация, схематизация, трансформация, интеграция.

Этап тренировки как этап направленный на формирование рецептивных грамматических навыков вычленения, опознавания и семантизации, включает два блока: изолирующий и аккумулирующий.

Этап усовершенствования с элементами репродукции направлен на оперирование учебными единицами системы перфекта.

Комплекс упражнений строится на адекватном взаимодействии рецептивных/репродуктивных, контекстных/неконтекстных, одно/двух/трехъязычных заданий с поэтапным вычленением категориальных формантов, их опознавания, семантизации на уровнях словарной формы, словоформы, предложения. Основным правилом отбора материала упражнений есть грамматическая, лексическая и культурологическая презентативность.

Эффективность разработанного комплекса упражнений проверена и подтверждена в ходе экспериментального обучения. На основе теоретического исследования и проведения экспериментального обучения предложены методические рекомендации, которые нашли практическое применение в четырех высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: учебные единицы системы перфекта, грамматические знания, рецептивные грамматические навыки, грамматическая компетенция, комплекс

упражнений, аналитическое и синтетическое чтение латинского текста, латинско-английские межъязыковые сопоставления.

Storchova T.V. Methods of teaching the Latin perfective system to Philology majors. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology: Classic Languages. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2013.

The dissertation is devoted to the problem of developing receptive grammar skills (for tenses of the Latin perfective system). The present work identifies the theoretical pedagogical, psychological, and methodological prerequisites for the development of future philologists' grammar competence.

Using the functional-structural approach, a selection of grammar material dealing with the Latin perfective system was made; and a methodology for developing receptive grammar skills was developed based on the following sequence presentation (guidance), practice (noticing, recognition, form-meaning connections), production (modeling, word-building), which are illustrated through a sequence of exercises.

The findings of the present study support the proposed hypothesis that using the linear-concentric principle of learning the Latin perfective system that follows the above-mentioned sequence in developing grammar skills results in a higher level of grammar competence in Philology majors. The study additionally made possible a formulation of methodological recommendations for the implementation of the proposed methodology.

Key words: instructional units of the Latin perfective system, grammatical knowledge, receptive grammar skills, grammatical competence, exercise sequence, processes of analysis and synthesis in reading Latin text, Latin-English comparison.

НБ НПУ

100202543

Підписано до друку 26.09.2013 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 467
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26